

Юденкова О.П.
*к.пед.наук, доц. каф. методики професійної освіти
та соціально-гуманітарних дисциплін
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «УМО» НАПН України
м. Біла Церква, Україна*

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН ТА ЗАГРОЗ В ПЕРІОД ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ПРОБЛЕМУ ПОДОЛАННЯ РОЗРИВУ У НАВИЧКАХ (SKILLS GAP)

У сучасному світі глобальні технологічні зміни швидко змінюють вимоги ринку праці до сучасних кваліфікаційних навичок, впливають на дефіцит за видами ключових спеціалізованих компетенцій, необхідних фахівцям для якісного виконання певної роботи, ставлячи перед суспільством нові завдання і виклики. Коли до цих процесів долучаються військові дії, це створює додаткові виклики та загрози у розвитку та управлінні людським потенціалом, потребує вивчення глибини впливу збройного конфлікту на економіку праці.

Мета дослідження – на основі порівняльного аналізу визначити чинники, що впливають на розрив у навичках (skills gap) на ринку праці в Україні та окреслити шляхи усунення існуючих ринкових диспропорцій між пропозицією робочої сили та попитом на неї.

Наша держава вперше в своїй новітній історії з початком широкомасштабних військових дій, розв'язаних Росією проти України, зіштовхнулася з рядом серйозних проблем не тільки військового характеру, а й економічних, соціальних та у напрямку формування людського капіталу в цілому. Війна ставить все нові й нові виклики перед суспільством. Насамперед це пов'язано з тим, що внаслідок військових дій як на лінії зіткнення з ворогом так і в місцях проживання мирних мешканців відбуваються щоденно втрати як життєвих ресурсів так і велика кількість безповоротних втрат людських життів. Ворог наносить прицільні ракетні удари по закладам освіти, що в свою чергу призводить до руйнування освітньої інфраструктури, та знижую рівень надання якості освітніх послуг в країні. Військові діїносять непоправні збитки економіці держави, бо потужні виробничі підприємства також цілеспрямовано

знищуються, окремі підприємства здійснюють свою релокацію на інші території і за кордон. Велика кількість працездатного населення отримала статус біженців чи внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Так, з офіційних джерел повідомляється, що статус тимчасового захисту в країнах ЄС на кінець жовтня 2023 року мали 4 млн 238,01 тис. громадян країн, що не входять до ЄС, які залишили Україну внаслідок російського вторгнення 24 лютого 2022 року. Йдеться також, що дорослі жінки становили майже половину (46,4%) одержувачів тимчасового захисту в ЄС, діти - трохи більш як третину (33,4%), тоді як дорослі чоловіки - трохи більш як п'яту частину (20,2%) від загальної кількості. У самій Україні, за даними ООН на 27 листопада, було 3,674 млн внутрішньо переміщених осіб [1].

Військові дії спричиняють фізичні та психологічні травми у населення, що ускладнює процес навчання, розвитку сучасних кваліфікаційних навичок, призупиняються інвестиції та якісні умови розвитку людського капіталу, що є важливою умовою для цілей держави зі сталого розвитку. У зв'язку з цим, відбувається втрата людського потенціалу, система підготовки фахівців в Україні все більше характеризується яскраво вираженими структурними проблемами і низькими показниками ефективності порівняно з міжнародними стандартами, професійно-кваліфікаційним дисбалансом попиту і пропозиції, відсутністю у випускників закладів вищої та професійної освіти затребуваних роботодавцями навичок і компетенцій.

Інший аспект проблеми подолання розриву у навичках (skills gap) для України полягає у впливі глобальних технологічних змін на сферу виробництва та послуг. У сучасному світі глобальні технологічні зміни швидко змінюють потреби ринку праці до кваліфікаційних навичок, ставлячи перед суспільством нові завдання і виклики, а військовий стан створює низку додаткових труднощів у розвитку та управлінні людським потенціалом. Підготовка фахівців з сучасними кваліфікаційними навичками визначається як важливий показник людського капіталу держави та її сталого економічного зростання,

прогресивності реформ у економічному та соціальному секторах, відповідності рівню технологічного прогресу.

Сьогодні серед фахівців та дослідників не існує єдиного підходу до визначення поняття «розрив у навичках» та причин його виникнення. У звіті «Глобальний розрив у навичках у 21 столітті» пропонується таке визначення дефініції: розрив у навичках – це різниця між очікуваними (важливими) для роботодавців навичками і вміннями та фактичними навичками і вміннями, якими володіють випускники чи претенденти на посади [2].

Розвиток технологій значно впливає на те, які кваліфікаційні навички стають ключовими для успіху на ринку праці. Дослідження В. Близнюк, А.Колот, Н.Кузнецової, В.Сидоренко, Л.Шаульської та інших вказують на потребу адаптації освітніх та освітньо-професійних програм для вирішення нових вимог ринку праці до кваліфікаційних навичок випускників закладів вищої та професійної освіти в умовах технологічних інновацій. Попри багатоаспектність наукових розвідок щодо особливостей та вимог ринку праці в умовах суспільних трансформацій, подальшого розвитку потребує дослідження проблеми розуміння взаємозв'язку між глобальними технологічними тенденціями, військовими діями на територіях України та пошуком, розробкою стратегій подолання розриву у навичках (skills gap) задля подолання означених викликів.

На підставі проведеного порівняльного аналізу проблеми розриву у навичках можемо обґрунтувати такі наслідки: безробіття та підзайнятість на посадах, що не відповідають рівню здобутої освіти; низька продуктивність та неефективність праці, що впливає на економічні показники бізнесу; особи з невідповідними навичками можуть зазнавати соціального відсторонення та відчувати невдоволеність своїм становищем, що може призводити до соціальних конфліктів та психологічних травм; затримка в інноваціях та сталому розвитку суспільства; знижується конкурентоспроможність країни в глобальному економічному середовищі.

Подолання розриву у кваліфікаційних навичках вимагає опанування випускниками закладів вищої та професійної освіти найбільш актуальних

технологій, що формуються ринком праці: штучний інтелект (АІ) та машинне навчання (зміна вимог - потреба у розумінні та вмінні працювати з системами штучного інтелекту та алгоритмами машинного навчання); кібербезпека (зміна вимог: навички забезпечення захисту інформації та здатність виявлення та відповідь на кібератаки); обробка великих даних (Big Data) (зміна вимог - вміння аналізувати та інтерпретувати великі обсяги даних, використовуючи спеціалізовані інструменти); робототехніка та автоматизація (зміна вимог: здатність працювати з автоматизованими системами та роботами, розуміння їхньої експлуатації та обслуговування); екологічні технології та енергоефективність (зміна вимог: знання про сучасні технології відновлювальної енергетики, ефективні методи зменшення викидів та робота з «зеленими» технологіями) та інші.

Таким чином, для подолання розриву у кваліфікаційних навичках необхідно вдосконалювати систему навчання та підвищення кваліфікації, а також активно залучати стейкхолдерів до формування стратегій, спрямованих на адаптацію працівників до нових вимог економіки та забезпечення сталого розвитку суспільства. Збереження і розвиток людського капіталу стає необхідністю для забезпечення стабільності та процвітання в умовах технологічних викликів, військових дій та повоєнного відновлення економіки України.

Література:

1. Кількість біженців з України зі статусом тимчасового захисту в ЄС у жовтні зросла на 51,8 тис. – Євростат. URL: <http://surl.li/rikkhk>
2. The Global Skills Gap in the 21-st Century. Intelligence Unit. QS Quacquarelli Symonds Ltd, 2018. 30 p. (November 2021) URL: <http://surl.li/rihqqb> .
3. Юденкова О. Шляхи трансформації професійної освіти у нових організаційно-економічних умовах. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії: тези доп. V Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форум. (м. Київ, 20 вересн. 2023 р.). м. Київ, 20 вересня, 2023. С. 250 – 253.